

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI USLUBCHISINING BOSHQARUVCHANLIK QOBILIYATIDAN TARBIYACHI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA FOYDALANISH

Sabirova Gavhar Ilxamovna

Urganch davlat Universiteti

Pedagogika fakulteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(maktabgacha ta'lim) mutaxassisligi

2-bosqich magisrtanti

Sabirovaqavhar1992@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti uslubchisining boshqaruvchanlik funksiyalari, vazifalari, uslubchi kasbining zarur kompetensiyalari, uslubchining tarbiyachi faoliyatini rivojlantirishdagi bosqichlari haqida umumiy ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Uslubchi, Maktabgacha ta'lim tashkiloti, tarbiyachi, boshqaruv funksiyasi, kompetensiya, boshqaruvchanlik qobiliyati, tarbiyachi- pedagog, uslubiy ish, ta'lim-tarbiya.

Metodist maktabgacha ta'lim tashkiloti ishini tashkil etishda ko'rsatma va uslubiy yordam ko'rsatadigan mutaxassis bo'lib, uning asosiy faoliyati turli kasbiy sohalarda yangi usullarni ishlab chiqish va mavjud usullarni takomillashtirish bilan bog'liq. Bunday ish bir qator funktsiyalarga asoslanadi, ular orasida tahlil qilish, prognozlash va rejalashtirish bilan bog'liq faoliyat alohida ahamiyatga ega.

Uslubchiga nafaqat yaxshi nazariy tayyorgarlik, balki bilimlarni amaliyotda qo'llay olish qobiliyati ham rivojlangan bo'lishi zarur. Uslubchining faoliyati qat'iy ilmiy asosda qurilgan, fan, madaniyat, san'at va axloqning turli sohalaridan xabardor bo'lishi lozim.

Tajribali uslubchi, tashabbuskorlik va biznesga ijodiy yondashish: g'oyalarni ishlab chiqish, maqsadli ishlash, har bir tarbiyachining imkoniyatlari va qobiliyatini aniqlay olishi bilan ajralib turadi. U tarbiyachilar bilan maslahatlashib, jamoatchilik fikrini, hamkasblarining tanqidiy mulohazalari va takliflarini tinglaydi, ularning tajriba va bilimlaridan foydalanadi, tarbiyachi muvaffaqiyatini tezkorlik bilan qo'llab-quvvatlaydi, yutuqlarini ommalashtiradi. Maqtov va ma'qullash tarbiyachilarning o'z kuchiga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va ularni o'z tajribalari, fikrlari va his-tuyg'ularini hamkasblari bilan baham ko'rishga undaydi. Uslubchi va pedagoglar jamoasi o'rtasidagi muloqotning hissiy va irodaviy tomonini tavsiflovchi bu fazilatlar yetakchilik qobiliyati uslubining eng muhim xususiyati - talabchanlikni tashkil qiladi. Shu bilan birga, yuqori talablarni sezgirlik,

iliqlik, odamlarga hurmat bilan uyg'unlashtirish kerak. Uslubchining eng muhim sifati, moslashuvchan bo'lish, pedagoglarga, ularning xususiyatlarini hisobga olgan holda yondashish qobiliyatidir. Maktabgacha ta'lim tashkilotining yuzini tarbiyachilar jamoasi belgilaydi.

Uslubchining boshqaruv funksiyalari, Belaya K.Yu ta'rifiga ko'ra umumiy va xususiya funksiyalarga bo'linadi. Asosiy umumiy funktsiyasi, uning fikricha, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'quv jarayonini tashkil etishdir. Umumiy vazifalar qatoriga pedagoglar jamoasini tashkil etish, yig'ilishlar, ularning faoliyatini faollashtirish, maqsadli yo'naltirish, o'zini o'zi boshqarishni rivojlantirish, nazorat qilish kiradi. Xususiya funktsiyasi esa - pedagoglarning kasbiy malakasini oshirish, uslubiy ishlarni tashkil etish, pedagogik hujjatlarni yuritish.³

Ushbu funksiyalarning bajarilishi uslubchi va maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari o'rtasida teng taqsimlanishi va kelishilishi kerak. Muvofiqlashtirilgan harakatlar rahbarlarga muayyan muammolarni hal qilishda duch keladigan qiyinchiliklarni engishga yordam beradi. Bu vazifalarning barchasini muvaffaqiyatli bajarish uslubchining o'z jamoasini, psixologiyasini, har bir pedagogning individual xususiyatlarini qanchalik bilishiga bog'liq. Bu odamlarning yaxshi bilimi, muvaffaqiyatli tashkil etish va jamoani shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Har bir uslubchi mehnatni o'ziga xos tarzda quradi. Biroq o'z ishida jamoa ko'magiga tayangan, o'zining g'oyaviy-nazariy va kasbiy saviyasini muntazam oshirib boruvchi uslubchi maqsadga tezroq erishadi. Kasbiy fazilatlardan, birinchi navbatda, uslubchining pedagogik jamoa ishini tashkil eta olishi, har bir tarbiyachining shaxsiy fazilatlarini hisobga olgan holda jamoada vazifalarni taqsimlay olishi, belgilangan maqsadlarga erishishda talabchanlik, halollik ko'rsatish qobiliyatidir.

Shaxsiy fazilatlardan, hamkasblarga xayrixohlik, xolislik, tushunish, yuzaga kelgan qiyinchiliklarni tushunish, yuzaga kelgan nizolarning oldini olish, xodimni o'z vaqtida qo'llab-quvvatlash, uni ruhlantirish qobiliyati. Agar kerak bo'lsa, ishontirish, shuningdek, moslashuvchan bo'lish qobiliyati, har xil xarakterdagi pedagoglarning ularning madaniyati, ma'lumoti, temperamenti, xarakteri va boshqalarni hisobga olgan holda yondashishni talab qiladi. Haqiqiy hokimiyat majburlashga emas, balki rahbar shaxsining xizmatlari jamoatchilik e'tirofiga asoslanadi. Aynan shuning uchun ham pedagogik bilim, yuksak mas'uliyat tuyg'usi, g'oyaviy-axloqiy ishonch hozirgi bosqichda rahbarga, xususan, maktabgacha ta'lim tashkiloti uslubchisiga juda zarur.

Uslubchining vazifalari

³ Беляя К.Ю. Методическая работа в дошкольном учреждении. –М.: 1991.

- Maktabgacha ta'lim tashkilotida "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti" ning bajarilishini ta'minlaydi va nazorat qiladi, tarbiyaviy ishlarning to'g'ri yo'lga qo'yilishi uchun javobgardir;
- ilg'or pedagogik tajribani o'rganadi, umumlashtiradi va tarqatadi, pedagogik kengashda ko'rib chiqish uchun zarur materiallar tayyorlaydi;
- maktabgacha ta'lim tashkilotlarida metodik kabinet ishini tashkil etadi;
- bolalarning yoshiga mos ravishda o'quv qurollari va o'yinchoqlar tanlashni amalga oshiradi;
- ota-onalar o'rtasida pedagogik bilimlarni targ'ib qilish, turli yosh guruhlari, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlari va maktab tarbiyachilari faoliyatida uzviylikni ta'minlash bo'yicha ishlarni tashkil etadi.

Uslubchining zarur kompetentsiyalari:

1. Kasbiy - uslubiy savodxonlik. Bu metodologik shakllanish davri bo'lib, bu davrda bilim, ko'nikma va amaliy ko'nikmalarni to'plash amalga oshiriladi; kasbning o'zlashtirish doirasidagi individual faoliyat uslubini ko'rsatadigan uslubchining uslubiy madaniyati ko'rsatkichidir.
2. Muayyan pedagogik vazifalarni bajarish uchun boshqalarni va o'zini tashkil etishga professional va uslubiy tayyorlik. Maktabgacha ta'lim tashkiloti uslubchisining ushbu faoliyatga tayyorligi ikkinchi darajali asosiy element, uning kasbiy muvofiqligi va aloqa, dizayn, tashkilotchilik qobiliyatlari va kasbiy kompetentsiyani rivojlantirishni o'z ichiga oladi.
3. Kasbiy va uslubiy etuklik. Uslubchining kasbiy tayyorgarligining eng yuqori ko'rsatkichi sifatida tadqiqot usulini o'z faoliyatiga kiritish qobiliyatiga asoslanadi. Bu darajada, uning o'z faoliyatini ilmiy-uslubiy va ilmiy-pedagogik tushunishini tavsiflovchi mantiqiy kontseptual madaniyat uslubining shakllanishini olishimiz mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida Pedagogik kengash uslubiy ishning yetakchi shakllardan biri bo'lib, u kollektiv pedagogik fikrning namoyondasi, o'quv-tarbiya ishlarini jamoaviy boshqarish organi, mukammallik va pedagogik tajribaning yuqori bo'lishga chaqirilgan. Pedagogik kengash raisi bo'lgan rahbar o'z faoliyatini "Maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagogik kengashi to'g'risidagi nizom" asosida tashkil etadi. Yil davomida pedagoglar kengashining kamida 4 marta yig'ilish o'tkazilib, unda ushbu maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatining dolzarb masalalari muhokama qilinadi, ular tarbiyachilarning kasbiy saviyasini oshirishga, o'quv jarayonidagi kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan. Tarbiyachilar kengashining yig'ilishlari bolalar salomatligini mustahkamlash, kasallanishni kamaytirish va bolalarni maktabga tayyorlashning umumiy masalalariga bag'ishlanishi

mumkin. Tarbiyachilar kengashni tayyorlashda dolzarb masalalarni tanlashadi, ularni muhokama qilish maktabgacha ta'lim tashkilotining ilk qadam o'quv dasturi va yillik ish rejasida ko'rsatilgan maktabgacha ta'lim tashkilotidagi ishlarining haqiqiy holati bilan belgilanadi.

Pedagogik kengashlar faoliyatining samaradorligi, asosan, uslubchining qabul qilingan qarorlarni amalga oshirishga qaratilgan faoliyatiga bog'liq.

Maslahat soatlari tarbiyachilarga doimiy yordam ko'rsatish shaklidir. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bir guruh, individual va umumiy tarbiyachilari uchun maslahatlar o'tkaziladi. Guruh maslahatlashuvlari bir yilga rejalashtirilgan. Individual maslahatlashuvlar rejalashtirilmaydi, chunki ularning o'tkazilishi pedagoglarning muayyan masala bo'yicha ma'lum bir ma'lumotlarni olish zarurati bilan bog'liq.

Bolalarni tarbiyalashning ba'zi muammolari uzoqroq suhbatni, munozarani talab qiladi va agar ular bir nechta tarbiyachilarni qiziqтира, unda bu maslahat soatlarini seminar shaklda tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Seminarga muayyan muammo ustida ish olib borishda yaxshi natijalarga erishgan tajribali pedagoglar ham rahbarlik qilishlari mumkin. O'quv yili boshida uslubchi seminar mavzusini belgilaydi, rahbarini tayinlaydi.

Seminarlarning davomiyligi mavzuga bog'liq: ular bir oy, olti oy yoki bir yil ichida o'tkazilishi mumkin. Seminarda qatnashish ixtiyoriydir. Seminarda olgan nazariy bilimlari, maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlari amaliy ko'nikmalar bilan mustahkamlashlari mumkin, ular seminarda ishtirok etish orqali mustahkamlaydi va takomillashtiradi.

Uslubiy ishning keng tarqalgan shakli tarbiyachilar bilan suhbatdir. Uslubchi pedagogik ishlarni tekshirish natijalarini umumlashtirishda, ilg'or tajribalarni o'rganishda, umumlashtirishda va boshqa bir qator hollarda bu usuldan foydalanadi. Uslubiy ishning bu shakli uslubchidan katta xushmuomalalikni talab qiladi. Suhbatdoshni diqqat bilan tinglash, suhbatni davom ettirish, uning fikrini mehr bilan qabul qilish qobiliyati tik va ularga ta'sir qiladigan tarzda harakat qilish, birinchi navbatda, ularning xatti-harakatlari. Pedagog bilan suhbatda uslubchi uning kayfiyatini, qiziqishlarini, ishdagi qiyinchiliklarini bilib oladi, muvaffaqiyatsizliklar sabablarini (agar mavjud bo'lsa) bilib oladi, samarali yordam berishga intiladi.

Pedagoglarning malakasini oshirish, ularga uslubiy yordam ko'rsatishning samarali shakli tajribali tarbiyachilar mehnatini jamoaviy baholashdir. Tarbiyachilar kengashda muhokama qilinadigan mavzudan kelib chiqib, suhbatlarda bayon etiladigan nazariy qoidalarni ko'rsatish, ilg'or tajribalarni boshqa xodimlar faoliyatida o'rganish va joriy etish maqsadida bunday suhbatlarni o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Uslubchi tarbiyachining ko'p qirrali ishlarni amalga oshirganligini va bolalarning taassurotlari asosida bilimlarini,

g'oyalarini umumlashtirishga, ularni fikrlashga, mulohaza yuritishga, mustaqil xulosalar chiqarishga undashi kerak. Bunday tajribaga ega bo'lgan tarbiyachilar o'zlarining ish tajribasini ko'rsatishlari kerak. Hamkasblar tajribasini tahlil qilib, tarbiyachilar asta-sekin o'zlarining muvaffaqiyatli usullarini ishlab chiqishlari kerak. Uslubchi buni har bir pedagogning faoliyatida ko'rish shart. Jamoaviy suhbatlar, yig'ilishlar, har chorakda bir martadan ko'p bo'lmagan holda o'tkaziladi. Bu esa tarbiyachilar uchun yaxshi tayyorgarlik ko'rish imkonini beradi.

Ilg'or tajribani o'rganish va o'zlashtirish maqsadida pedagogik mahoratni oshirishda turli maktabgacha ta'lim tashkilotlariga tashriflar tashkil etilgan. Shu bilan birga, uslubchining roli tarbiyachi bolalarning rivojlanish talablarini ishlab chiqish uchun tajribali tarbiyachilar mashg'ulotlarini tahlil qilishi, kuzatishi yoki ish natijalarini taqqoslash uchun tajribali tarbiyachilarning darsiga tashrif buyurishni tavsiya qilishdir.

Pedagoglarning o'z-o'zini tarbiyalashiga ham uslubchi rahbarlik qiladi. U, birinchi navbatda, zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Tarbiyachilar bilan birgalikda ular uchun qiziqarli adabiyotlarni, ilg'or tajribalarni qamrab oluvchi materiallarni tanlaydi, mavzuni tanlash, o'z-o'zini o'qitish shakllari, bilim va pedagogik o'sish natijalarini ro'yxatga olish bo'yicha maslahatlar beradi. Bolalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Pedagogik tajribani aniqlash, umumlashtirish va hayotga tadbiiq etishda uslubchining rahbarligida ma'lum bosqich va usullarda amalga oshiriladi. Uslubchining tarbiyachi faoliyatini rivojlantirishni tahlil qilar ekanmiz bu jarayonni 3-bosqichga ajratishimiz mumkin.

Uslubchi uslubiy ishlarni yo'lga qo'yishda eng birinchi navbatda yaxshi amaliyotlarni aniqlashdir. Masalan, uslubchi tarbiyachining katta guruh bolalari xulq-atvorini tizimli nazorat qilish jarayoni, ularning qiziqish va qobiliyatlarini o'rganish bilan bandligini ko'rdi. Bolalar bu jarayonni o'yinlar davomida aks ettiradilar. Ular o'yin jarayonida atrofidagi odamlarning mehnati va munosabatlarini aks ettiradi. O'yinlar uchun tarbiyachi bolalarning bor imkoniyatlarini ko'rsatishi uchun barcha imkoniyatlardan foydalanadi. Uslubchi tarbiyachi bilan suhbatda qanday qilib, qanday usullar bilan yaxshi natijalarga erishayotganini aniqlaydi. Uslubchi tarbiyachini o'z tajribasini bayon qilishni taklif qiladi: u ishni qanday boshlagan, qanday qo'llanmalardan foydalangan, uslubiy adabiyotlar, kimning tajribasi unga o'rnak bo'lgan, bolalarni mehnatsevarlikka, kattalar mehnatini hurmat qilishga o'rgatish usullari va usullari qanday ishlab chiqilganligi, bu ishda nima yangiliklar borligi va boshqalar.

Shunday qilib, uslubchi tarbiyachini ikkinchi bosqichga – uning ilg'or tajribasini umumlashtirishga olib keladi. Ushbu bosqichda tarbiyachiga bolalarda ijobiy fazilatlarni shakllantirishning eng muhim ko'nikmalarini tanlash va tavsiflash, ularning rivojlanish dinamikasini aniqlashda yordam berish kerak. O'z tajribasini ma'ruza shaklida

umumlashtirgan pedagog u bilan pedagogik kengashda, uslubiy birlashmalarda, konferentsiyada gaplashishi mumkin.

Uchinchi bosqichda – ilg‘or tajribalarni ommalashtirish va boshqa pedagoglarni o‘z faoliyatida foydalanish maqsadida targ‘ib qilishdir.

Xulosa o‘rnida shu aytishimiz mumkinki, maktabgacha ta’lim tashkiloti uslubchisining boshqaruvchanlik qobiliyatini yuqoridagi bosqichlar asosida amalga oshirish maktabgacha ta’lim tashkilotida pedagoglarning tajribasini, malakasini oshirishga va shu bilan birga ta’lim samaradorligi rivojlantirishga zamin yaratadi. Bola hayoti davomida oladigan ma’lumotlarning ko‘pchilik qismini maktabgacha yoshda o‘zlashtirib oladi, va bu bosqichda berilgan noto‘g‘ri ta’lim tarbiya bolaning kelajagini belgilab beradi. Shularni inobatga olgan holda har bir pedagog o‘ziga berilgan bunday mas’uliyatni sidqidildan ado qilishi lozim. Xususan maktabgacha ta’lim tashkiloti uslubchisi bu jarayonda asosiy boshqaruvchi shaxs hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim Vazirining 255-sonli buyrug‘i. 2021yil 30- dekabr.
2. Sodiqova Sh.A. “Maktabgacha pedagogika”. “Tafakkur chashmalari” T.: 2013 y.
3. Kayumova N.M. “Maktabgacha pedagogika”. “TDPU” nashriyoti T.: 2013 y.1.
Аншукова Е.Ю. Аналитическая деятельность взрослых
4. Васильева А.И. Старший воспитатель детского сада. – М.: Просвещение. 1990.
6. Белая К.Ю. 200 ответов на вопросы заведующей детским садом. – М.: АСТ, 1997.
7. Белая К.Ю. Методическая работа в дошкольном учреждении. – М.: 1991.
9. Белая К.Ю. Методическая работа в ДОУ: Анализ, планирование, формы и методы. – М.: ТЦ Сфера, 2006.